

Plazido Mujikaren oroitzapenez

Erronkariko Izaban jaso nuen Aita Plazido Mujikaren hiltzerria. Hal gertatu zitzaidan, duela hiru urte, Jokin Zaitegi zenaren heriotzakire. Zaitegi eta Plazido Mujika garai berdintsukoak ziren eta Orixe, Ibinagabaitia, Lauaxeta eta beste batzukin batean jesulagunen artean euskaltzale-abetzale talde berezi eta indartsu bat sortu zuten mende honen lehen partean. Nonbait, prolemerik aski izan omen zuten orduan ordenan beren gainetik zeudenekin, bereziki irakasleekin. Baina, ideal berdinekin ere gizon guztiak ez dira jite berekoak, eta batzuk ordentatiki alde egin zuten bezala, beste batzuk bertan jarraitu zuten, barne ekintzaren didez gauzak aldatuko ziren edo zizutuzen uestean. Besteak beste, horietakoak ziren Plazido Mujika, Joan Gorkoetxea-Maiza eta abar, Olabideren esanplora jarraituz.

Euzko-gogoa aldzikaria sortu berrian agertu zen Aita Plazido Mujika gure ingurura, gaztelera-euskara hiztegi handi bat egiteko asmoz. Herriz herri ibili zen Azkuereña oinarri hartzez gainera ea non edo nortisugandiki zer bait jaso zezake jakin nahirik. Elbarrera etorri zenena, talde euskaltzale tipi harkin elkarriketean, bat-batean entzun zuten "ixitxa-lapurra" (erdarazko ave de rapina bezala) eta bere hiztegirako jaso zuen. Bakoiitzak zekienetik edo ahal zuenetik lagundu zion Teknika hitzak biltzen ari nintzen eta kopia bat igorri nion. Harrezkero harreman asko izan nuen. Orduko euskaltzale banakako haien geografian ibilaldia eginaz eta harremanak lortuz, Veruelara erretiratu zen. Han, bakardadean, lan eta lan aritzeko.

Orduan, guti ginen euskaragatik mugitzen ginenak, baina guti izanik ere, mugitu asko mugitzen ginen, eta bi aldi bisitatu nuen Veruela-n, bere hiztegia zertan zen irrikizten ginelako. Bidaia haietako batean Moncayo mendian gailurrera igo nuen. Egualdia laino zegoen eta Aita Plazido, galduko ote nintzen heldurez, lego bat aurkitu zuen lagundu zidan. Horrez gainera, bisita biatan erakutsi zidan Santa Maria eleiza ederra eta baita Bécquer bizi izan zen gela ere. Har bezalako eremita bitziza zeramala nioen.

Hiztegi lanaren berriak ez ezik, beste zenbait historia ere kontatu zitxidkan. Solaserako gizon atsegina zen. Pena zuten Ameriketara bidean itsasontziz zijoala Santa Kurutz apaza hil zela, pena gizon hura pertsonalki ez ezagutzarena. Haren parrokiak zera jabetua bai zen, eta Veruela-n mahai gainean zuen gurutzia lehenago Santa Kurutzena izana omen zen.

1959ko urrian, Euskaltzaindiko batzar batean, 10.500

orri, eskuz idatziak, aurkeztu zituen. Bere hiztegitzinta erakutsi, langintza zabal eta horiarako aburuak adierazi. Urte askotako lana zen eta oraindik beste sei igaroko ziren hiztegiak argia ikusi orduko. Bere *Diccionario Castellano-Vasco* delakoa 1965ean argitaratu bai zen. Almazan ederra. Euskaltzaleok eskuartezen behar beharrezkoa.

Lana hasi zuenean, herberak aitortzen zuenez, pekatu bat egin zuen, hitz bakoiitzari bere nondikakoa ez aipatzeaz, inoiz orokorra zen ala euskalkiren batekoa, eta urrengo hizberria (neologismo) ala jatorra. Baita ere, inoiz sinonimoak ere zer bait nahasturik, edo, hobeto esan, berezi gabe jarri zituela. Horregatik, hiztegiari probetxu handiagoa eta jatorragoa ateratzen dio lehenetik euskaraz dakienak, baina ez ordean euskararik ez dakienak. Hitzak hor daude, baina zentzu egokian erabiltzeko arreta handia hartu behar du eskuraten duenak. Eta, euskalaririk ba ote hiztegi mardul hori erabili beharrea aurkitu ez denik? Hala balitz, ez daki zer galdu duen. Zeren, aberastasunik inork ezin dio ukatu.

Bere garaian, era askotako kritikak eta laudorioak jaso zituen. Batzuk H koxkor batean oinarriturik. Hor, okerrik izatekoan ere, mugazandiki bakarrak ezagutzen diren hitzeri errespetatu eza izango litzake; zeren orografía zeharo finkatu gabe zegoen garaian (eta garai horietakoan zen Aita Plazido Mujika) etzuen garrantzirik. Baina, bai, herri langintza eta emaria benetan izan direla garrantzitsuak. Aurrezintzean, hiztegitzale guzkiek izango dute bertara jo beharra.

Kritika haietarik bat, oso interesgarria eta jakingarria, A. Apat-Echebarne izenpean adiskide Aingeru Irigarayak egin ziona izan zen 1974ko ekainaren 16an *Diario de Navarra* egunkariaren euskalgatik orrian.

Baina, ez pentsa Plazido Mujikaren lana hiztegi horren bukatzeaz finitu zenik; ez. Orduan eman zion hiztegia guzua alderantziz jartzeari, era berean lehengo zenbait hui zuzenduz eta igazko urtean bi tomatan argitaratu zuen *Diccionario Vasco-Castellano*.

Lehenago, *Diccionario Latino-Español* (1940) egin zuen, gero grekerazkoan partaide izan (1942) eta orduko esperientzietatik ekin zion euskarazkoari.

Baina, ez ustie izan hiztegitzinta bakarrak izan denik euskaraz edo euskararen alde eman duena. Bi eleberririk aurkitu zituen alemanetik zuzenean, bata itsasgiriokoa eta bestea mendigiriokoa: Svenson-en *Noni eta Mani* (1952) eta Weiser-en *Mendiko argia* (1968). Irakurgai atseginoak birargitaratu izan ziren.

Horrez gainera beste zenbait artikuluen egile ere izan izan Txurdin eta Intzinda izenpean. Gipuzkoako Urnietan jaioa zen 1906ko apirilaren 27an eta Lotoian hil da abuztuaren 27an. Goin bego ez dago izateko suharra.

Juan SAN MARTIN

El pasado día 27 de agosto falleció en Loyola el nombrado lexicógrafo R.P. Plácido Múgica, a la edad de 74 años.

Plácido Múgica era natural de Urneta e ingresó en la Compañía de Jesús, cursando sus estudios en Oña, Marneffe y Valkenberg.

En 1940 publicó un *Diccionario Latino-Español* con una tirada de 50.000 ejemplares; colaboró después en un diccionario griego-castellano dirigido por el Sr. Mendizábal, y en el diccionario de aquellas expresiones. Para entonces, pero valiéndose de microfilm, había iniciado el gran *Diccionario Castellano-Vasco* que vería la luz en 1965. En su calidad de miembro correspondiente de Euskaltzaindia, en sesión de octubre de 1959 presentó a dicha Academia (10.500 hui) un tas a mano, para informar de lo que iba a ser el primer diccionario, exponiendo su sistema de trabajo y el criterio seguido. En su retiro de Veruela, cerca de la celda donde escribió Bécquer y donde tuvo la oportunidad de visitarle un par de veces, realizó la mayor parte de su obra.

Plácido era un hombre infatigable de un mesaje prodigioso, y de un corazón abierto a todos.

Tradujo del alemán al vascuense dos novelas de una de ambiente marino y la otra de ambiente urbano: *Noni eta Mani* de Svenson y *Mendiko argia* de Weiser. Pero, además, a esta aportación literaria le añadió que añadir los artículos escritos en revistas culturales del país, en las que a veces empleó los seudónimos Txurdin e Intzinda.

Pero, su magna obra ha sido el altísimo esfuerzo que no conforme de haber llevado a cabo con una dedicación de muchísimos años, emprendió otra labor más ingente al verter ampliado y corregido al *Diccionario Vasco-Castellano*, en dos volúmenes, que aparecieron el pasado año.

Su muerte ha sido muy sentida en el mundo vasco. Q.E.P.D.

Araba Euskaraz'82

"Arabatik etorri gera, hauxe da gure hasiera..." dio Gorkaren abesti batek, kantaren bidez Arabako "produktuak" saldu nahi dituela dirudienarik. Beti da garrantzitsua edozeinen irudia kaleratzea, elkar ezagutzeko bestearekiko maitasuna haunditzen baita.

Araba probintzia elebiduna izan da betidanik. Hein handi nahiz txiki, baina elebidun. Honetat ez dago dudarik, zenbait sektoretatik alderantziz ustetarazi nahi izan arren. Eta izan da ez ezik baita dela ere esan dezakegu, izaten jarraitu nahi duela baietzta daitekeen bezalaxe.

Arabaren ordu asko ematen dugunok probintzian euskararen aldeko kontzientzia bat piztu dela frogatu dugu. Eta pozgarria da guraso eraldatzen semeek euskaraz egiten dutela ikustea. Jakina, ez naiz gauden bidetik Araba bi hizkuntzetako bihurtu daitekeela pentsatzen duten hitzokorrik. Ez Araba ezta munduko beste herrialderik ere bilakatu dugu elebidun gure arte guztiak erabili ahal izandako bitartekoetat; baliaturik. Baina pentsa dezagun etorkizunak bide hobierik erakutsiko ditugula eta beharrezko urratsak oinarri tinkoetan emango ditugula. Baihorrak izan behar, zer arraio!

Egoera latz honetatik bere burua alera nahi duen hizkuntzak euskaldun guztion laguntza behar du, eta orain arteko aukera guztietan Herriak bere nahia zein den ederkir ezaldu du. HOJADEL LUNES-erako idatzitako nere bigarren artikuluan (80-10-13) Tolosan antolatutako

"Kilometroak-80" ekintzari buruz ihardun nuen. Honela nioen terroaldi baita: "Guztezik nere lagun batek hauxe esan dit, hango irudia dastatuz: lotsaz nago euskara ez jakiteagatik". Egun, lagun hori euskara ikasten ari da hiru urteko bere alabaren berbaldik jarraitu ahal izateko.

Nere lagun hori Tolosaraino Gipuzkoako Ikastolen alde bere eskaintza egitera joan zen, denok elkarturik euskaraz indarririk lor dezakeela pentsatzen baita. Eta egia da. Mobilizapen orokorrak eraten munduko lehenengoetakoa da zorieko gure Herri hau, lehena dela ez esatearren. Eta arrazoi politikoek ez ezik baita kulturalerik ere indartsuki jotzen dutela zertortu behar da. Horra hor, esate-ako: "Bai Euskarari", "Kilometroak", "Oinez", "Ibilaldiak", "Korrika"... kanpainak. Eta guztiak helburu bakar bat dute: euskara aipatzea; gaitxorik aurkitzen den gure hizkuntzari osabidean nolabait laguntzea. Ene uestez, mugimendu guzti hoiak dirulaguntziaz aparte gure kontzientziapena lortu dute. Dirua kontzientzia-jarrera baten ondorioa baita, besterik ez. Denok ezagutzen ditugun salbuespenak - argibetxatzei lotsagabeak -, kenduta Euzkadi euskararekiko joera baikorra azaldu da eta hauxe da, hain zuzen ere, euskararen errebindikapena egiten duena: Euzkadi. Gehiengo gure hizkuntzaren alde dager. Beraz, aukera eman behar zala bere nahia lortzeko. Bitartean, elebitasuna erdietsi ahal izateko oraingo azpiegiurra indartu behar da, daukaguna gal ez dezagun.

"Araba Euskaraz'82" izeneko ekintzak euskaltzale guztion laguntza merezi du. Probintzia ahaletzuek egiten ari da euskararen alde den mugimendua bideratzeko. Ekimen pribatuak izan dira, gehien batez, Arabako euskara aurrera bultzatu dutenak. 1964.an Itaskun Arnek ekiten dio euskarazko irakaskuntzari. 1967.an Arabako lehen ikastola sortzen da Gasteizko itxalel batelun. 1971.an "Raimundo Olabide" izenekoak martxan ipintzen da. Gauregun ikastole-tako haurrek sei mila inguru izango dira probintzian osan. Bestalde, gau-estokolek ditugu, gutxi gora behera 2.500 ikaste batzen dituztenak. Probintziako populazioarekin alderatzen badugu, zer da huserkia hau? galde dezake edonork. Mundu honetan dena erlatiborik dugunez gero beste galdera baten bitartez erantzun da: kioko zein zen duela hamazortzi urteko portzentia? Duda ispirik ez, Araban euskarak aurreruntz egin du azkenengo urteotan. "Irakaskuntza Publikoa; euskara denontzat" ezagurrarpen "Araba euskaraz'82" kanpaina eratu du bertako Ikastolen Elkarteak, helburu nagusiztat euskararen berreskurapena duelarik. Kanpainaren barruan zenbait ekintza antolatu da eta bukoera traillean 19.19. izango da, Mendizorrotz-Armentia alderdian egingo den jaiaren bitartez. Lehen esan dudun bezala, daukagun azpiegiurra pikutara joan ez dadin, gure ikastolek Herriaren laguntza behar dute. Eusko Jaurri-tzak ezagutarazi berri duen proiektua gauzatu artean gure adorea eskaini

behar diegu ikastolari, bere baita bihar etziko euskaldunen arragoa. Eta Euskal Herriarekin uestis egiten dugunok ezin gaitzete gure hizkuntzarekiko begirunea azaldu barik gera, euskara aipatzeko aukera guztiak aprobetxatu behar ditugularik. Beraz, aipu bat dugu Irailaren 19.9n Gasteizen, elkartasunean gure ametsik preziatuena lortu ahal izango baitugu. Egingo ote diegu Gorkak, denbora gutxi barru. Arabako euskararen propagandarik beste kanta batetan? Nork jakin!

Josemari VELEZ DE MENDIZABAL

Un optimista diria que el euskara es la lengua con más porvenir de Alava, ya que desde que se inauguró la primera ikastola privada, hace ahora 18 años, el número de vascoparlantes ha aumentado, significativamente hoy en día un 4 por ciento sobre el total de la población alavesa, el colectivo que estudia euskara, bien en las ikastolas o bien aprovechando los servicios de la Coordinadora de Alfabetización y Euskaldunización de Alava. Por otro lado, sin datos fidedignos respecto a su número, se encuentran todos aquellos que en sus escuelas o colegios estudian el idioma vasco como asignatura obligatoria.

Lo cierto es que se debe mirar el porvenir con algo de optimismo. La población actualmente menos euskaldunizada de nuestro país, cuenta con un movimiento de indubable impor-

lancia en favor del euskara comienza a dar sus frutos, cabe la menor duda, y el programa dará en beneficio de Alava.

La Federación de Ikastolas de Alava, bajo el lema "Euskara berriz, berriz" (Euskara, berriz berriz), ha emprendido una campaña de recuperación del idioma vasco, para lo que se han organizado diversas acciones de euskara en el territorio. Entre ellas, se encuentra un programa de alfabetización y euskaldunización, que se realiza los domingos, los días 19 y 20 de septiembre, en la localidad de Mendizorrotz-Armentia.

Se trata de un programa que debe ser voluntario, y que debe ser realizado por los propios alaveses. Se trata de un programa que debe ser realizado por los propios alaveses, y que debe ser realizado por los propios alaveses. Se trata de un programa que debe ser realizado por los propios alaveses, y que debe ser realizado por los propios alaveses.